

MeMa-Park

Bevindingen bezinningsavond

MENSWORDTMACHINEWORDTMENS

3 juni 2015

Introductie

Op 3 juni 2015 presenteerden Go APE! en ROBOPARK/ASOM in het Utrechtse Werkspoorkwartier hun initiatief om een coöperatief infotainmentpark te vestigen over de relatie mens-machine.

Ter verdieping van deze relatie vond op diezelfde avond onder auspiciën van het Cartesius Museum een bezinningsseminar plaats over de betekenis van technologie voor de toekomst van de mens.

Aan de avond werkten onder meer mee:

- Louk Vanderschuren, hoogleraar neurobiologie gedrag van mens en dier, Universiteit Utrecht
- Niels Schuddeboom, zelfstandig sparringpartner Shakingtree, Menselijke Maat
- Franck Meijboom, ethicus, Universiteit Utrecht
- GabyGaby, kunstenaar en ontwerper van Tulipman
- Kaja Pohlmann, Kater Producties en moderator.

Initiatief en organisatie: Giep Hagoort (ROBOPARK/ASOM), Pim Rooymans (Go APE!) en Erik Uitenbogaard (Cartesius Museum)

In dit document zijn op thematisch wijze de belangrijkste bevindingen weergegeven, met dank aan Emma van der Bijl. Het resultaat zal verwerkt worden in het MeMa-Parkplan dat in het late voorjaar 2016 verschijnt.

Op 14 september 2015 vindt het tweede bezinningsseminar plaats over de positie van de kunstenaar in het digitale tijdperk. Speciale gast is dan kunstenaar GabyGaby die zijn internationaal project Tulipman verder toelicht.

Het derde seminar in het vroege voorjaar van 2016 gaat over lowtech energieopwekking in het dagelijks leven met een accent op Doe-Het-Zelfinitiatieven.

Over spelen, input Louk Vanderschuren en uitwisseling

Spelen is van levensbelang (Homo Ludens, Johan Huizinga). Bij spel komt positieve energie vrij. Spel en een speelse houding zijn van groot belang voor het in stand houden van creatief gedrag. Die energie kan worden gerelateerd aan de relatie mens-machine.

Wat betekent spel voor onze ontwikkeling?

‘All work and no play makes Jack a dull boy. All play and no work makes Jack a mere toy.’ (Blog uit New Zealand). Deze uitspraak suggereert dat werk en spel gescheiden zijn. Is dat wel zo?

Spel is volgens Huizinga:

“Vrijwillige handeling of bezigheid, die binnen zekere vastgestelde grenzen van tijd en plaats wordt verricht naar vrijwillig aanvaarde doch volstrekt bindende regels, met haar doel in zichzelf, begeleid door een gevoel van spanning en vreugde, en door een besef van anders zijn dan het gewone leven.”

Wat zeggen biologen over spel?

Biologen zeggen dat spel niet geheel functioneel is. Spel is spontaan, vrijwillig en belonend. Spel is onaf en overdreven, en vindt plaats in een ontspannen toestand: veilig, gevoed, en gezond. Spel is niet een vaste volgorde of een bepaalde levensfase.

Spel komt voor bij de meeste zoogdieren en bij sommige vogels en reptielen.

Waar is spel goed voor?

- Gelukzaligheid is nergens zo goed terug te zien als bij spelende jonge beesten.
- Plato: Kinderen horen van jongs af aan bezig te houden met nette vormen van spel, want alleen dan kunnen ze opgroeien tot eerbare burgers.
- Alleen door speels te zijn kun je vreemde, ongebruikelijke connecties leggen, waar nieuwe dingen uit kunnen ontstaan.
- Het tegenovergestelde van spel is níet werk, maar apathie

Bijzondere spelcategorieën

- Sociaal spel:

Specifieke categorie van uitbundig sociaal gedrag. Dit komt gedurende korte periode veel voor. Dit soort spel draagt bij aan de sociale en cognitieve ontwikkeling.

- Self-handicapping

Degene die in het voordeel is (bijvoorbeeld door ouderdom of kracht), maakt het voor zichzelf opzettelijk moeilijker. Spel heeft ook een nut: Hoe kun je je in een onverwachte situatie redden?

- Onderzoek naar spel in het MeMa-park

Het maakt niet uit hoe je de relatie mens-machine bekijkt, als je maar speels blijft. Je weet niet of het gaat werken, totdat je het geprobeerd hebt. Dat is ook de link tussen spel en creativiteit. En de noodzaak voor MeMa-Park om actief met kunstenaars te werken. Wees niet bang dat dingen mislukken. Maar de vraag ook beantwoorden: wat is de relatie tussen creativiteit en kunst?

Tenslotte: spel is belangrijk om uitdagingen te durven aangaan.

Statement Niels Schuddeboom

“Ben ik een techno-pessimist? Nee, zonder de rolstoel zou ik hier nu niet zijn.

Het zal niet lang meer lang duren voordat mijn rolstoel mij geheel autonoom brengt op de plekken waar ik graag wil zijn. Andere dingen zitten voornamelijk aan de binnenkant: technieken die mij beter laten zien, zoals een bionische lens, die een veld om mij heen creëert die laat zien hoe ik veilig van de ene naar de andere kant van een drukke plek kan komen. Techniek die spierkracht coördineert en die de spierkracht van mijn arm naar mijn hand overbrengt.

Tegelijkertijd zijn er ook dingen waar ik me zorgen over maak. Ik vind het vrij beangstigend om te zien hoe snel mensen gehecht raken aan de aanwezigheid van een robot. Een eenzaamheidsvraagstuk, door personeelstekort in de zorg, wordt dus opgelost door technologie. Eenzaamheid heeft te maken met wegvallen van sociale structuur. Je moet dit niet technologisch willen oplossen, maar juist sociaal.

Er wordt een bepaalde levensstijl aan mij opgedrongen door de zorgverzekeraar in vorm van zorgrobots.

Dit heeft te maken met het feit dat het juist het gebrek aan logica is, dat zorg door mensen mij meer aanspreekt, dan zorg door robots.

Stel nou dat alle hulp die ik nodig heb, door robots wordt gedaan, dan wordt het uitgevoerd door een bepaalde logica en voorspelbaarheid. De 'onlogica' zorgt nu juist voor een spel, emotie, onvoorspelbaarheid, gesprekken met zorgverleners.

Dit moet alleen niet verward worden met bijvoorbeeld het uitzetten van medicatie. Ik vind het alleen niet gezond om voor de grote zorgtaken robots in te zetten.

Ik zie nog een ander probleem, namelijk de ontoegankelijkheid van dit soort ontwikkelingen. Aan de ene kant op financieel vlak, aan de andere kant de techniek die nu al voor handen is, en die niet voor iedereen bruikbaar of bereikbaar is. Dit soort techniek is gemaakt voor de massa. Er wordt geen rekening gehouden met de kleinere doelgroepen. Hoe ver wil je gaan?"

Over ethische vragen, input Franck Meijboom en uitwisseling

Startpunt: De mens is moreel relevant ('Wat behoort je te doen?'), machines zijn moreel irrelevant. Die sterke scheiding gaat echter schuiven door de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie. Allereerst was er een verschuiving van alleen 'man' als moreel relevant naar 'man én vrouw' als moreel relevant. Nu is het de waarde van de mens: fundamentele pluraliteit, maar altijd meer dan enkel instrumenteel. En: het perspectief van mensenrechten met de achterliggende, centrale erkenning van waardigheid. Inmiddels tellen ook dieren moreel mee. In Nederlandse wetgeving: aandacht voor dierenwelzijn.

En machines dan?

Die vallen nog steeds buiten de boot. De morele cirkel is al behoorlijk opgerekt, maar de machine past hier nog steeds niet in ('geen gevoel').

De mens wordt ook steeds meer gezien als machine. Alles wat er in het hoofd gebeurt, wat wij autonoom noemen, is dat wel zo autonoom? Voorlopig doen we wel alsof we autonomie bezitten via de waarden:

- Vrijheid
- Rationaliteit
- Bewustzijn.

De machine dan als mens?

De machine gaat steeds meer op ons lijken: rationaliteit en zelfsturend/verantwoordelijkheid, reagerend op omgeving/relaties.

Maar: als een robot een bal door de ruit schopt, is hij dan verantwoordelijk? Handelt hij dan zelf, of degene die hem programmeert? Of hem aanmoedigt?

Een interessant boek: ***Zolang je robot maar van je houdt***, van Marcel Heerink.

Uit de aankondiging:

“De mogelijkheden van robots nemen toe in een tempo dat vergelijkbaar is met de stijging van de capaciteit van een USB-stick in de afgelopen jaren. Geleidelijk maar zeker gaan ze ons leven veranderen, net zoals internet dat heeft gedaan. Robots gaan deel uitmaken van ons dagelijks leven, ons huishouden, ons werk. Ze zullen overal zijn, waar we ook komen, en we zullen dat heel gewoon gaan vinden. We gaan sociale relaties met ze aan, van ze houden, ze haten en blij met ze worden.

De opkomst van de robots heeft ook een diepe impact op de manier waarop we naar onszelf kijken. Er komen robots die beter schoonmaken, lassen en efficiënter monteren dan wij. Creatieve robots, wijze robots, liefhebbende robots. Maar wie zijn wij dan nog? Er zullen robotpsychologen komen om ons te helpen robots te begrijpen. En psychologen die ons helpen om te leven en samen te werken met robots. Juist omdat ze zo dicht bij ons komen, qua intelligentie en potentie. En omdat ze ons op sommige punten kunnen overtreffen.”

Nieuwe vragen

- Wie zijn wij als mens in relatie tot machines?
- Hoe belangrijk is ons lichaam, willen we deels machines zijn?
- Waar houdt mijn lichaam op en wordt het een machine, mijn machine?
- Hoe definiëren we verantwoordelijkheid en controle in de omgang mens-machine?

Statement GabyGaby

“Ik heb als kunstenaar een grote passie voor robots en vernieuwing, de combinatie van werken met verschillende technieken.

Ik houd van de toekomst en kijk voornamelijk naar de toekomst. Ik heb alles bij elkaar geraapt en ben daar kunst van gaan maken.

Hoofdpersoon van mijn werk is Tulipman, de enige superheld van Nederland. Tulipman heeft vele gedaantes, in een maatpak, in games. Een superheld die de hele wereld overgaat en dingen tegenhoudt waar wij niet van weten.

Op de Dam heb ik in opdracht een tulpenkunstwerk mogen maken. Het gezicht van Tulipman helemaal gemaakt van tulpen. Dit was voor de start van het tulpenseizoen.

Door een bloemencorso keken binnen 6 uur 1,2 miljoen kijkers naar mijn werk.

Afgelopen jaar heb ik een werk van 50 meter gemaakt, met projectieschermen en lasers, ook tijdens het Amsterdam Dance Event.

Ik ben zelf als het ware in een evolutie gekomen: Hoe kan ik van techniek kunst maken?

Ik werk samen met de Singularity University, kernpunt is ‘omdenken’: There’s a Tulipman in all of us.

Bijvoorbeeld: een project in Basel: iemand koopt een kunstwerk in een kubus, dat kunstwerk belandt in het vuur, de kubus wordt opengebroken. Vervolgens komt er een piercer die een chip zet in de hand van de koper. Op de chip staat het schilderij. “Art in human body.”

Robots en drones zijn ook mooie objecten. Zie het als een beeld. Robot als object in huis.

Ik ben nu ook bezig met het ontwerpen van een kamer in een hotel, waarbij het gevoel

wordt gewekt dat je in de kunst woont.

Ik wil graag het gat dichten tussen mensen die techniek maken en mensen die er helemaal niets van snappen. Door bijvoorbeeld een eigen nieuwe popart scene te creëren.

Met dingen die er zijn, die een impact hebben op ieders leven, iets maken. Denk na: DNA maken. We willen oma redden, maar niet dat de serieverkrachter zijn eigen DNA vermaakt tot een ander persoon.

En: doormiddel van techniek kunst toegankelijker maken.”

(zie www.tulipman.nl)